

СТАНОВИЩЕ

от член на НЖ: **Катя Грозева Исса**, доц. д-р в УАСГ – София

за дис. труд за придобиване на образователната и научна степен „Доктор на науките“

Автор на дисертационния труд: доц. д-р **Красимир Манолов Стоянов**,

ДЕО, СУ „Свети Климент Охридски“

Тема на дисертационния труд: **„Езиковата политика в българските вестници след края на Втората световна война (1944-1956)“**

Дисертационният труд на доц. д-р Кр. Стоянов е разположен на 570 страници и съдържа увод, три отделни глави, заключение, библиография и приложения. Той представлява задълбочено изследване на българската езикова политика въз основа на езика на българските вестници, които се появяват в началото на първото десетилетие след края на Втората световна война и представят публицистично отражение на новите измерения в политическия, стопанския и културния живот в страната ни.

Актуалността на разглежданата проблематика е безспорна. Една от основните теми на българската социолингвистика след 1989 г. се наложи с изследване на „новия“ език на политици и общественици, език, освободен от табутата на близкото минало, полюсно противоположен на съществуващия дотогава. Именно Стоянов, наред с други социолингвисти, и най-пълно в сравнение с тях, изследва и коментира този период от съвременната история на езика ни („Вестникарският език“ 1999). Авторът посочва ролята, която политическите субекти придават на периодичния печат в моменти на драматични и решителни обществено-политически промени. Периодът, с който се заема след това, рамка на настоящата дисертация, е не по-малко важен, не по-малко интересен и не по-малко актуален, предвид близостта му в хронологичен аспект до нашето съвремие (все още има живи свидетели на процесите, които се описват в работата) и в същото време – безвъзвратно затворена страница, която нашата наука (и история) трябва да анализира, а какъв по-подходящ материал за точен анализ от водещите национални ежедневници, представителни чрез своя статус на информационно-политически официози след промяната на 9 септември 1944 г.

Обект на предложеното изследване са новите следвоенни вестници в България, като най-представителни форми на националния печат. Авторът определя дванайсетте години след войната като характерен исторически за страната период, който налага своя уникалност в осъществяваната езикова политика. Става дума не за информираност изобщо, а за масова информация, предназначена да пристрастява аудиторията, и съответно за езиков стил, чрез който се осъществява информационната политика по отношение на националната аудитория. Периодът на тоталитарната журналистика е характеризирани като силов натиск, предназначен за заличаване на традицията, и за поява на нейно място на „всестранно контролирани информационни органи, които вестникарски допроизвеждат вътрешната и външната политика на държавната власт“ (с. 10) чрез целенасочено обръкване на социалните ориентири, масово митологизиращо

прегръщане на чужди модели, които вече са създали впечатление за престижност и перспективно социално-икономическо развитие със своите пристрастни конюнктурни оценки и поръчкова документалистика.

Предмет на дисертацията е езиковата политика в следвоенните български вестници. Основната водеща теза на Стоянов, „че през целия първи период след войната (1944-1956) в България **същността на езика се възприема политически, а политиката се разполага в и с езика**“ е доказана аргументирано и безпогрешно. Дисертантът познава състоянието на проблема и цитира много литературни източници от световен мащаб, в които силата на езика служи за лост на властта. Той анализира недалечната национална история, опирайки се на авторитетни учени, но за българската езикова ситуация през този период, за новите морални и духовни ценности, диктувани от категорично противопоставящи се на миналото социални императиви, той черпи сведения от всекидневния български печат, а също и от документални разкази на участници в събитията. Коментарът на дисертанта е смислово-аналитичен, но винаги пречупен през призмата на езиковите феномени, на езика, принудително подложен в услуга на наложената „народна власт“, с акцент върху значението на медиите за отразяването на процесите, които определят измеренията и посоката на следвоенната общочовешка равносметка. С анализа на **новата правителствена информационна политика в България** след 9 септември 1944 г. основната **цел на изследването** е постигната.

Методът, използван в дисертационния труд, е посочен от автора като основно дискрептивен, но с водещи елементи на социолингвистичен и психолингвистичен анализ. Стоянов открива още в първата глава основни езикови маркери, „водещи към разкриване на проявите на една държавно организирана и системно провеждана езикова политика в популярния български печат след края на Втората световна война“ (с. 67). Дисертантът се концентрира върху пропагандната патетика на вестникарския език след края на войната, но анализите му я коментират не само след, а и в самия край, в нейното начало във фронтовия печат, посветен на организационна, политическа и идеологическа пропаганда, мобилизираща и агитационна словесна сила, определяща и налагаща „като с оръжие“ приоритети, съответни на изпълнението на партийните задачи. Стоянов показва партийните вестници като субект на продукцията на новия език от една страна, и като заимстващи този нов език – от друга. Въпреки че не служи за комуникация в ежедневието на хората, новият език структурира адаптирано социално и езиково поведение с посока моделиране на съзнанието, наречено от дисертанта „сподвижна процедура“, която съпътства обстоятелствата...[с]...неизбежната императивност на военната дисциплина, от една страна, и престижността, „властоусещането“ в новата езикова реалност, от друга“ (с. 119).

Втора глава започва с обстоен анализ на понятието езикова политика, разбирано от класическата социолингвистика като държавна езикова политика, посветена за разглеждания период на езиковата идеологизация и определена от автора като „иманентна“ правителствена политика, която взема решение „как да се използва националният книжовен език за максимално успешно осъществяване на новата и безкомпромисна идеологическа програма за промяна на обществото и неговите

икономически и духовни ценности“ (с. 177). При формирането на ново обществено съзнание, адекватно на новия обществен строй, се оформя нов слог на националния език, наречен от Стоянов „нов обществен договор на говорене“ (с. 195). Дисертантът улавя закономерностите в херменевтиката на новата политика и новото социално усещане в интерпретацията на политическите събития. Изводът, че **крайна и същинска цел на езиковата политика не е езикът**, а постигането на политическите **цели на тоталитарната власт**, е един от основните приноси в дисертацията, който показва реално и точно (като моментна снимка) тогавашната политическа и езикова ситуация, но и процеса (като движение в модерния в днешно време клип), в който информативността (основен принцип в журналистиката) се измества грубо и насилствено от стратегиите на идеологическата пропаганда, реализирани чрез ритуализация на лексиката, поставена в лозунговите рамки на печатните издания.

Приносните моменти в дисертацията са много. Те са изброени в автореферата, който правилно отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд, както и на публикациите по темата на дисертацията (13 на брой), отпечатани у нас и в чужбина. Цялата трета глава е приносен момент. Тя показва **какъв е** (в политическия сценарий на лозунговия ритуал) и **„какъв е обществено длъжен да бъде езикът“** (с. 348), поставен в абсурдна координация с дезинформационната скованост на вдървения език, характерен и за следващия период (на „развития“ социализъм) в България, отразен в популярните до 1989 г. и единствени в информационната мрежа издания, в които **същността на езика се възприема политически, а политиката се разполага в езика**. Тя осъществява централизирано **внушение за национален недостиг** чрез обективни, но фалшиви истини, които не изразяват действителните нужди и стремежи на нацията, а интересите на управляващите. Феноменът за национален недостиг, постигнат в българското обществено съзнание чрез внушенията на пропагандния език през този период, анализиран в дисертацията и за първи път в науката, отразява фатални отклонения в самочувствието на българина, валидни и днес. Те показват характерна за националния ни манталитет особеност: че в полюсно противоположни ситуации българинът реагира по един и същи начин: с **„прикрит бойкот“** в отношението на управляваните широки народни маси към проекти на управниците на държавата. По този (най-важен според мене) критерий (както и по всички останали) дисертацията изпълнява основното си предназначение като езиковедски труд, посветен на българския език, затворен в емблематичен тематичен кръг за разглеждания период, който **няма аналог по своята значимост и мащабност** в българското езикознание; и като психологически и социологически обоснован анализ на българската душевност.

Предвид всичко казано, убедено препоръчвам на членовете на научното жури на доц. д-р Красимир Стоянов да бъде заслужено присъдена научната степен „доктор на филологическите науки“, а на дисертанта – да издаде този колосален труд в книга.

06. 03. 2018 г.

Изготвил:.....

София

(Катя Исса)